

NOS ~ Witte handel in zwarte mensen

Elk jaar op 1 juli vieren we het einde van de slavernij. Wat gebeurde er precies en welke rol speelde Nederland in deze pijnlijke geschiedenis? In deze special een terugblik op ruim 200 jaar trans-Atlantische slavernij.

Ga naar: <https://lab.nos.nl/slavernij/>

We Need A Green New Deal To Defeat Fascism And Reverse Inequality

Prof.dr. Robert Pollin

In the debate about what strategy to adopt to combat climate change, the Green New Deal has quickly become the new buzzword on the left. Is it an insufficient social-democratic response to the present crisis, or is it, in fact, the only realistic project we have to save the planet? Robert Pollin, distinguished professor of economics and co-director of the Political Economy Research Institute at the University of Massachusetts at Amherst, is a leading proponent of a green future and he shared his vision of the Green New Deal in the interview below, which

appeared originally in Swedish in the left paper [Flamman](#).

Jonas Elvander: You are one of the most well-known scientific spokespersons for a so-called "Green New Deal." Can you explain what that means?

Robert Pollin: In my view, the core features of the Green New Deal are quite simple. They consist of a worldwide program to invest between 2-3 percent of global GDP every year to dramatically raise energy efficiency standards and equally dramatically expand lean renewable energy supplies.

Here is why this is the core of the Green New Deal. Last October 2018, the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) issued a new report emphasizing the imperative of limiting the rise in the global mean temperature as of 2100 by 1.50C [1.5 degrees Celsius] only, as opposed to 2.00C. The IPCC now concludes that limiting the global mean temperature increase to 1.50C will require global net CO₂ [carbon dioxide] emissions to fall by about 45 percent as of 2030 and reach net zero emissions by 2050. These new figures from the IPCC provide a clear and urgent framework for considering alternative approaches for fighting climate change.

To make real progress on climate stabilization, the single most critical project at hand is straightforward: to cut the consumption of oil, coal and natural gas dramatically and without delay, and to eliminate the use of fossil fuels altogether by 2050. The reason this is the single most critical issue at hand is because producing and consuming energy from fossil fuels is responsible for generating about 70 percent of the greenhouse gas emissions that are causing climate change. Carbon dioxide (CO₂) emissions from burning coal, oil and natural gas alone produce about 66 percent of all greenhouse gas emissions, while another 2 percent is caused mainly by methane leakages during extraction.

At the same time, people do still need and want to consume energy to light, heat and cool buildings; to power cars, buses, trains and airplanes; and to operate computers and industrial machinery, among other uses. It is pointless to pretend this isn't so — that is, to insist that everyone embraces permanent austerity. As such, to make progress toward climate stabilization requires a viable alternative to the existing fossil-fuel dominant infrastructure for meeting the world's energy needs. Energy consumption and economic activity more generally therefore need to be *absolutely decoupled* from the consumption of fossil fuels. That is, the

consumption of fossil fuels will need to fall steadily and dramatically in absolute terms, hitting net zero consumption by 2050, even while people will still be able to consume energy resources to meet their various demands.

Energy efficiency entails using less energy to achieve the same, or even higher, levels of energy services from the adoption of improved technologies and practices. Examples include insulating buildings much more effectively to stabilize indoor temperatures; driving more fuel-efficient cars or, better yet, relying increasingly on well-functioning public transportation systems; and reducing the amount of energy that is wasted both through generating and transmitting electricity and through operating industrial machinery. Expanding energy efficiency investments support rising living standards because raising energy efficiency standards, by definition, saves money for energy consumers. Raising energy efficiency levels will generate “rebound effects” — i.e. energy consumption increases resulting from lower energy costs. But such rebound effects are likely to be modest within the current context of a global project focused on reducing CO2 emissions and stabilizing the climate.

As for renewable energy, the International Renewable Energy Agency (IRENA) estimated in 2018 that, in all regions of the world, average costs of generating electricity ... are now roughly at parity with fossil fuels. This is without even factoring in the environmental costs of burning oil, coal and natural gas. Solar energy costs remain somewhat higher on average. But, according to IRENA, as a global average, solar photovoltaic costs have fallen by over 70 percent between 2010 and 2017. Average solar photovoltaic costs are likely to also fall to parity with fossil fuels as an electricity source within five years.

Through investing about 3 percent of global GDP per year in energy efficiency and clean renewable energy sources, it becomes realistic to drive down global CO2 emissions by roughly 50 percent relative to today within 10 years while also supporting rising living standards and expanding job opportunities. CO2 emissions could be eliminated altogether in 30 years through continuing this clean energy investment project at even a somewhat more modest rate of about 2 percent of global GDP per year. It is critical to recognize that, within this framework, a more rapid economic growth rate will also accelerate the rate at which clean energy supplants fossil fuels, since higher levels of GDP will correspondingly mean a large total amount of investment funds are channeled into clean energy projects.

For 2018, global clean energy investments levels were at about \$330 billion, 0.4 percent of global GDP. Thus, the increase in clean energy investments will need to be in the range of 2.5 percent of global GDP through 2030 — that is, about \$2 trillion at the current global GDP level of about \$80 trillion, then rising in step with global GDP growth thereafter — to achieve a 50 percent emissions reduction within 10 years. The consumption of oil, coal and natural gas will also need to fall steadily to zero over this 30-year period. This requires an absolute decline of about 3.5 percent per year, with larger cuts through 2030 and somewhat smaller ones from 2031-2050.

For this global clean energy investment project to be successful will obviously require very aggressive policies. They will include unbending regulatory commitments to forcing big cuts in fossil fuel consumption and production every year until fossil fuel consumption is driven to net zero by 2050, large-scale public investments to build clean energy infrastructures, as well as public subsidies that will support clean energy investments by private businesses. Rich countries will also have to subsidize clean energy investments in low-income countries. The rich countries have created the problem in the first place by having burned fossil fuels for nearly two centuries to undergird capitalist development. On minimal grounds of fairness, they now need to pay for the cleanup.

When private capitalists receive public subsidies for clean energy investments, they will have to accept limits on their profit opportunities in exchange, in the way that is done now with privately owned electrical utilities in the U.S. and elsewhere. This in turn raises the issue of ownership of newly created energy enterprises and assets. Specifically, how might alternative ownership forms — including public ownership, community ownership, and small-scale private companies — play a major role in advancing the clean energy investment agenda? Throughout the world, the energy sector has long operated under a variety of ownership structures, including public/municipal ownership, and various forms of private cooperative ownership in addition to private corporations. Indeed, in the oil and natural gas industry, publicly owned national companies control approximately 90 percent of the world's reserves and 75 percent of production. They also control many of the oil and gas infrastructure systems. These national corporations include Saudi Aramco, Gazprom in Russia, China National Petroleum Corporation, the National Iranian Oil Company, Petróleos de Venezuela, Petrobras in Brazil, and Petronas in Malaysia. But there is no evidence to suggest

that these publicly owned fossil fuel-based energy companies are likely to be more supportive of a clean energy transition than are the private energy corporations. National development projects, lucrative careers and political power all depend on continuing the flow of large fossil fuel revenues. In and of itself, public ownership is not a solution.

Clean energy investments will nevertheless create major new opportunities for alternative ownership forms, including various combinations of smaller-scale public, private and cooperative ownership. For example, in your region of the world, community-based wind farms have been highly successful for roughly nearly two decades. A major reason for their success is that they operate with lower profit requirements than big private corporations.

There is a widely held belief that advancing a viable climate stabilization project is necessarily in conflict with another fundamental set of goals of the left, which is to raise mass living standards, eliminate poverty and expand job opportunities. This position is wrong. The investments aimed at dramatically raising energy efficiency standards and expanding the supply of clean renewable energy will generate tens of millions of new jobs in all regions of the world. This is because, in general, building a green economy entails more labor-intensive activities than maintaining the world's current fossil fuel-based energy infrastructure. Average incomes can therefore rise as clean energy supplants our existing dominant fossil fuel energy infrastructure. At the same time, unavoidably, workers and communities whose livelihoods depend on the fossil fuel industry will lose out in the clean energy transition. Unless strong policies are advanced to support these workers, they will face layoffs, falling incomes and declining public-sector budgets to support schools, health clinics and public safety. It follows that the global Green New Deal must commit to providing generous transitional support for workers and communities tied to the fossil fuel industry.

For many the name brings to mind FDR's New Deal. Is that a valid comparison?

I think it is an evocative and generally useful comparison. The New Deal was, to a significant extent, a project to advance equality and social justice within U.S. capitalism while also confronting the severe crisis of the 1930s Great Depression. The 1930s New Deal happened because the labor movement and left in the U.S. fought for it, and Roosevelt was willing to be pushed. There were also specific green features of the 1930s New Deal project, in particular, the Civilian

Conservation Corps, which provided jobs for unemployed workers in the areas, such as erosion and flood control, forest protection, and creating public parks and other recreation areas. At the same time, as Ira Katznelson has documented powerfully in his 2013 book, *Fear Itself*, FDR compromised with Southern racist politicians in enacting the New Deal, thus upholding the virulent institutionalized racism of that era. So obviously, the Green New Deal must totally reject that feature of the FDR legacy. Even more, the Green New Deal should create opportunities to advance racial and gender equality in employment, especially given that a high percentage of the new jobs generated by clean energy investments will be in construction and manufacturing. Focusing for the moment on the U.S., these are sectors of the U.S. labor market that continue to be dominated by white males.

In your recent essay in the New Left Review you criticize those eco-socialists who are skeptical of economic growth for being naive or vague. Is not economic growth incompatible with a sustainable environment?

The term “economic growth” is too general to be useful here. Under the Green New Deal project that I am proposing, in fact, it is absolutely imperative that some categories of economic activity must *grow massively*— those associated with the production and distribution of clean energy. Concurrently, the global fossil fuel industry needs to *contract massively* — i.e. to ‘de-grow’ steadily and dramatically until it has completely shut down within the next 30 years. In my view, addressing these matters in terms of their specifics is much more constructive in addressing climate change than presenting broad generalities about the nature of economic growth, positive or negative.

What are your main objections to proponents of degrowth?

Let me emphasize here that I share virtually all the values and concerns of degrowth advocates. I agree that uncontrolled economic growth produces serious environmental damage along with increases in the supply of goods and services that households, businesses and governments consume. I also agree that a significant share of what is produced and consumed in the current global capitalist economy is wasteful, especially most of what high-income people throughout the world consume. It is also obvious that growth per se as an economic category makes no reference to the distribution of the costs and benefits of an expanding economy.

Nevertheless, on the specific issue of climate change, degrowth does not provide anything resembling a viable stabilization framework. Consider some very simple arithmetic. Following the IPCC, we know that global CO₂ emissions need to fall by roughly 50 percent within 10 years and need to be eliminated altogether within 30 years. Now assume that, following a degrowth agenda, global GDP contracts by 10 percent over the next decade. That would entail a reduction of global GDP four times larger than what we experienced over the 2007-09 financial crisis and Great Recession. In terms of CO₂ emissions, the net effect of this 10 percent GDP contraction, considered on its own, would be to push emissions down by precisely 10 percent. The global economy would still not come close to bringing emissions down to by 50 percent by 2030.

Clearly then, even under a degrowth scenario, the overwhelming factor pushing emissions down will not be a contraction of overall GDP but *massive growth* in energy efficiency and clean renewable energy investments (which, for accounting purposes, will contribute toward increasing GDP) along with similarly dramatic cuts in fossil fuel production and consumption (which will register as reducing GDP). Moreover, any global GDP contraction would result in huge job losses and declines in living standards for working people and the poor. Global unemployment rose by over 30 million during the Great Recession. I have not seen any degrowth advocate present a convincing argument as to how we could avoid a severe rise in mass unemployment if GDP were to fall twice as much as during 2007-09.

These fundamental problems with degrowth are well illustrated by the case of Japan, which has been a slow-growing economy for a generation now, even while maintaining its average per capita income at a high level. To be specific, between 1996-2015, GDP growth in Japan averaged an anemic 0.7 percent per year. This compares with an average growth rate of 4.8 percent per year for the 30-year period 1966-1995. Nevertheless, Japan remained in the upper income ranks among large economies, with average GDP per capita at about \$40,000.

Despite the fact that Japan has been close to a no-growth economy for 20 years, its CO₂ emissions remain among the highest in the world, at 9.5 tons per capita. This figure is 40 percent below that for the United States. But it is also five times higher than the average global figure of 2 tons per capita that must be achieved for global emissions to fall by 50 percent as of 2030. Moreover, Japan's per capita emissions have not fallen at all since the mid-1990s. The reason is

straightforward: as of 2015, 92 percent of Japan's total energy consumption comes from burning oil, coal and natural gas.

Thus, despite having become close to a no-growth economy, Japan has accomplished virtually nothing in advancing a viable climate stabilization path. The only way it will make progress is to replace its existing fossil-fuel dominant energy infrastructure with a clean-energy infrastructure. At present, hydropower supplies 5 percent of Japan's total energy needs and all other renewable sources supply only 3 percent. Overall then, like all large economies — whether they are growing rapidly or not at all — Japan needs to embrace the Green New Deal.

Your proposal does not only not question growth as such, but it also does not question the capitalist version of growth. Do you therefore think it is fair to characterize the GND as a social-democratic or Keynesian alternative to Marxist or other anti-capitalist climate strategies? Or are these distinctions irrelevant?

I don't agree with your characterization of my position. As I said above, I certainly do not advocate economic growth for its own sake. Rather, the Green New Deal offers the only approach to climate stabilization that can deliver an expansion of good job opportunities and rising mass living standards. In all the literature on de-growth, I have not seen a single credible presentation as to how you expand job opportunities and raise mass living standards under a de-growth scenario. The Green New Deal is therefore the only viable climate stabilization framework that can also reverse the rise in inequality and defeat both global neoliberalism and ascendant neo-fascism.

And right, I really don't know what exactly one means by a "Marxist" or "anti-capitalist" climate stabilization approach, as distinct from a Green New Deal. I say this sincerely. These terms are far too vague. Do we mean the overthrow of all private ownership of productive assets, and the takeover of them by public ownership? Does anybody seriously think this could happen within the timeframe we have to stabilize the climate, i.e. within no more than 30 years? And are we certain that eliminating all private ownership will be workable or desirable from a social justice standpoint — i.e. from the standpoint of advancing well-being for the global working class and poor? How do we deal with the fact that most of the world's energy assets are already publicly owned? How, more specifically, can we be certain that a transition to complete public ownership will itself deliver zero net emissions by 2050? To me, the overarching challenge as a leftist economist is

to try to understand the alternative pathways to most effectively build truly egalitarian, democratic and ecologically sustainable societies, putting all labels aside, and being willing, as Marx himself insisted, to “ruthlessly criticize” all that exists, including all past experiences with Communism/Socialism, and, for that matter, all authors, including Marx himself. Indeed, my favorite quote from Marx is “I am not a Marxist.”

What would be the effects of the GND on such phenomena as inequality and exploitation?

As noted above, the whole idea behind the Green New Deal is to advance a climate stabilization program that also expands good job opportunities and raises mass living standards on a global scale. My own research and policy work with co-authors has applied this approach globally, including to low-income countries, such as India and Indonesia, and to countries living under austerity conditions, such as Spain five years ago and Puerto Rico today. Overall, the Green New Deal is precisely a project to reverse the rise of inequality under neoliberalism while also preventing ecological catastrophe. One could call it broadly social-democratic in its approach, as was the original 1930s New Deal. But again, I think it is most helpful to get beyond labels and commit to something very specific — that is, to advancing the most fair and workable program possible to achieve climate stabilization in the very short amount of time that remains to accomplish this.

Even if the GND is the most realistic project to deal with climate change, do you think the short-sighted democratic systems in the West will allow for a program with such ambitions and far-reaching consequences to pass?

This is, of course, an open question. At the same time, the answer absolutely must be “yes” for us, for we, the citizens of planet earth, to stop courting ecological disaster through climate change. The fact that the Green New Deal is fully compatible with expanding job opportunities and raising mass living standards — in other words, that it will *not* require people sacrificing their current standard of living or prospects for improving their living standard — should be critical to its success.

Some significant positive developments have emerged recently both in Europe and the U.S. For example, on June 20, at the EU Summit in Brussels, 25 EU states supported the net zero emissions target by 2050. The measure was defeated by

the right-wing governments of Poland, Hungary and the Czech Republic. But it was still an important positive step. At the country level within Europe, the U.K. endorsed the 2050 emissions reduction target on June 27. Other countries are moving quickly in the same direction. Within the U.S., New York State just passed a serious policy program for reaching net zero within the state by 2050. Some other states are moving in the same direction, including California, Oregon and Colorado. Of course, all such programs need to be carried out in practice, not just supported on paper then forgotten when political resistance emerges. The support for such measures also, obviously, needs to spread to all regions and countries, with China and the U.S. being two of the three centerpieces, along with Europe.

There is no denying that we face daunting challenges. For starters, we are up against the massively powerful vested interests of the global fossil fuel industry. The fossil fuel industry will never have any problem finding politicians like Trump to do their bidding. In the face of such realities, I find it useful to regularly recall the great dictum by Antonio Gramsci, “Pessimism of the mind; optimism of the will.”

Note: A Swedish language version of this interview previously appeared in the Swedish left paper [Flamman](#).

Jonas Elvander is a foreign editor at [Flamman](#), a left Swedish newspaper

**Carl Haarnack - Buku -
Bibliotheca Surinamica ~
Amsterdamse uitgevers en de
Surinaamse Bibliotheek**

Een wandeling door Amsterdam en door de Surinaamse boekenkast

Wie een wandeling door Amsterdam maakt en goed om zich heen kijkt ziet dat Suriname altijd dichtbij is. Kijk maar naar de gevels van de grachtenpanden of de gebouwen van de West-Indische Compagnie.

Maar er ligt natuurlijk ook een minder tastbare geschiedenis die de banden met de voormalige kolonie Suriname duidelijk maken. Het is opvallend dat op slechts één vierkante kilometer in het centrum van Amsterdam de voetsporen liggen van de uitgevers van de belangrijkste werken uit de Surinaamse bibliotheek die in Nederland zijn uitgegeven. Deze uitgevers en de Surinaamse boekenkast staan in dit stuk centraal.

Aan het eind van de 18e eeuw telde de kolonie zo'n 50.000 inwoners waarvan er slechts 3000 tot de blanke Europese bevolking konden worden gerekend. Over de Europese bevolking van de kolonie werden in de regel weinig positieve verhalen verteld. Ze zou bestaan uit de grootste zuiplappen en de verachtelijkste wezens. Natuurlijk waren veel werklieden en soldaten in Europa geronseld uit arme, ongeletterde groepen. Een groot deel was naar de kolonie gekomen om galg en rad te ontlopen; mensen die hun schulden niet meer konden terugbetalen, dieven, verkrachters en moordenaars. Daarnaast werd reeds in die tijd het immorele gedrag van de blanken scherp bekritiseerd (dominee J.G. Kals - 1733); behalve dat de kolonisten de negers mishandelen geven de kolonisten zich over aan dronkenschap en aan de zonde van "Hoerereije ende egtbreuk" met negerinnen en indiaanse vrouwen. Hij noemde de wijze waarop blanken mannen negermeisjes uitzoeken op de slavenmarkt, stuitend.

Lees verder: <https://bukubooks.wordpress.com/2012/01/22/uitgevers/>

Paul Dijstelberge ~ De Cost en de Baet. Uitgeven en drukken in Amsterdam rond 1600

Inleiding

In 1578 vond in Amsterdam de fluwelen revolutie plaats die onder de naam 'Alteratie' in de geschiedenisboeken kan worden teruggevonden. Tot dat jaar was de regering behoudend katholiek, in 1578 sloot de stad zich aan bij de Opstand. Ballingen keerden terug en na de val van Antwerpen, in 1585, werden zij gevolgd door protestantse vluchtelingen uit de zuidelijke Nederlanden. De stad veranderde binnen enkele decennia van een regionaal georiënteerde provinciestad in een internationaal handelscentrum. Het inwonertal verviervoudigde van 10.000 tot meer

dan 40.000.

In het laatste decennium van de 16e eeuw vestigde zich een relatief groot aantal drukkers en uitgevers in Amsterdam was er in het midden van de eeuw slechts één uitgever, in de laatste jaren van de eeuw waren het er gemiddeld twintig. Sommigen van hen waren eerder elders actief geweest, anderen waren naar Amsterdam gekomen om er het redelijk gecompliceerde en vooral kapitaalintensieve bedrijf te leren uitoefenen. Centraal in dit gemêleerde gezelschap stond de grote en kapitaalkrachtige uitgever Cornelis Claesz. Met zijn grote fonds, opgebouwd tijdens een lange en vruchtbare carrière, is hij de belangrijkste Nederlandse uitgever in de periode voor de opkomst van Blaeu en, later, de Elzeviers.

Het is de wereld van Claesz, en zijn collega's die in dit artikel centraal staat. Ik wil echter vooral tonen hoe boeken in de 16e eeuw werden geproduceerd en ingaan op de verhouding tussen uitgever en auteur.

De burgemeester is verhuisd. Joop Tartaud 1937-2017

Joop Tartaud 1937-2017

Het zit erop voor Ome Joop. Tachtig jaar is ie geworden.

Oom Joop, de burgemeester van de Reestraat.

Joop die jaar in, jaar uit een paar keer per dag binnenwandelde bij Koffiehuis De Hoek.

In 1956 kwam hij met zijn Loes in de Reestraat wonen. Loes was de dochter van de eigenaren van het verhuisbedrijf dat in die straat zat. Eerst hielp Joop op drukke dagen de Egthuysens, later kwam hij in dienst bij de schoonfamilie.

Oom Joop had Loes al een tijdje in de smiezen. 'Ze liep kwitanties voor het bedrijf', vertelt oom Joop in het interview met Margit Willems*. 'Een koket meisje, kopje kleiner dan ik, gebreid mantelpakje, en leuk!'

En dus sprak hij haar op een dag maar es aan. Zo is het gekomen.

Een paar jaar geleden is Loes overleden. Dat leverde een dipje op. Maar Joop was

een doorzetter. Bij de pakken neerzitten doe je niet.

De burgemeesterstitel heeft Joop verdiend door op ieder moment klaar te staan voor iedereen in de Reestraat. Een boodschap, even een bank takelen, een opgewekt verhaal als de dag wat grijs was.

Verhalen had ie zat. Over zijn roerige schoolgang, oom Joop heeft op vier ambachtscholen gezeten. Sterke verslagen over zijn carrière als judoka en motorcoureur. Over al die landen die hij bezocht had. Tenminste volgens die verhalen.

Maar vooral het verhuizen leverde mooie verhalen op. Verhuizen is namelijk het mooiste vak van de wereld. Volgens Joop.

Oom Joop die op een vroege ochtend vertelde dat ie één keer in zijn leven een prijs had gewonnen: een enkele reis Parijs. De zwemvereniging had geen geld voor een retour. Onze vraagtekens werden weggewuifd. 'Het gaat om het idee.'

Joop die verslag deed van een demonstratie waar de premier sprak, maar meldde dat hij niet wist wat de man gezegd had. 'Ik was vergeten mijn hoorapparaat in te doen.'

De laatste weken kwam hij alleen nog 's ochtends vroeg in het koffiehuis. Maar hij ging niet meer aan de vaste tafel zitten. Als een oude olifant trok ie zich terug aan het tafeltje bij het raam. Keek hij naar zijn koffie en nog één keer naar zijn Reestraat, naar zijn Prinsengracht.

'Tot zo', zei ie bij het weggaan. Net als al die jaren daarvoor. Alleen nu zachtjes. Hij en wij wisten dat de dag dichterbij kwam dat hij Loes weer zou zien. Daarboven.

Tot zo, oom Joop.

Neem er samen maar eentje vanavond. Doen wij dat hier beneden.

*Het interview met Joop is te lezen in Margit Willems ~ Onverslijtbaar. Verhalen over het leven in Amsterdam. Uitg. Bas Lubberhuizen 2017. ISBN 9789059374829

De ondergewaardeerde Willem Willink

Willem Wilmink Foto:
nl.wikipedia.org

Willem Wilmink (1936 - 2003) was niet alleen een van de aardigste mensen die ik ooit ontmoet heb, hij is ook een van de begaafdste dichters en tekstdichters. Aanvankelijk werd hij vooral bekend van zijn versjes voor kinderen en bijdragen aan jeugdprogramma's als *De Stratemakeropzeeshow*, *De Film van Ome Willem* en *J.J. de Bomshow* voorheen *De Kindervriend*.

Maar hij schreef ook gedichten en liedjesteksten voor grote mensen. Soms bracht hij die zelf ten gehore. Ik heb eenmaal mogen horen hoe hij er, zichzelf op de accordeon begeleidend, met breekbare stem een paar zong.

De kwaliteit van zijn werk drong langzaam tot een groter publiek door bijvoorbeeld *De oude school* van cabaret Don Quishocking.

*Ach, zou die oude school er nog wel zijn,
kastanjabomen op het plein,
de zwarte deur,
platen van ridders met een kruis
en van Goejanverwellesluis,*

geheel in kleur

Herman van Veen komt de eer toe Wilmink misschien niet ontdekt te hebben, maar dan toch als groot tekstdichter erkend te hebben. Hij nam prachtige teksten in zijn programma's op, met prachtige beelden als in *De kraanvogels*

*Soms, soms denk ik wel dat de soldaten
Die in de oorlogen gevallen zijn
Niet onder witte kruisen zijn begraven
Maar dat zij kraanvogels geworden zijn
Ze roepen ons uit lang voorbije tijden
Hun hese stemmen roepen in hun vlucht
't Is misschien daarom dat wij zo dikwijls kijken
Diep in gedachten naar de trieste lucht*

of in Achterlangs

*De meeste treinen rijden achterlangs het leven
Je ziet een schuurtje met een fiets ertegenaan
Een kleine jongen is nog op, hij mag nog even.
Je ziet een keukendeur een eindje openstaan.
Als je maar niet door deze trein werd voortgedreven,
zou je daar zonder meer naar binnen kunnen gaan*

en in Als het net even anders was gegaan

*Als Hitler toch de oorlog had gewonnen,
Wat weinig had gescheeld met die V-2,
Hadden we dan nog levensmidd'lenbonnen
Of viel de toestand achteraf best mee?
We kwamen zonder een niet-jood verklaring
Weer op normale wijze aan de poen
En er was geen verzekerde bewaring
Voor de zigeuners die geen mens iets doen
Er zou geen jood en geen zigeuner meer bestaan,*

*Als het net even anders was gegaan.
Geen Surinamers waren hier gekomen*

*En geen Molukker was Europeaan
Geen gastarbeider was in dienst genomen
Of toch? Het vuile werk moet ook gedaan.
Van concentratiekampen zou men praten:
Ach, dat valt wel mee, er wordt zo veel beweerd.
We zouden het rustig daarbij kunnen laten
Want geen getuige was teruggekeerd.
De nazi's hadden het veel grondiger gedaan,
Als het net even anders was gegaan.*

*Hitler had een spierwitte snor gekregen,
Werd door de meerderheid gerespecteerd
Als vader van de autowegen
En hij had Musschert al geliquideerd.
Wie zouden zich in 't openbaar vertonen?
Wie zouden ons regeren uit Den Haag?
Wie zouden er in grote huizen wonen?
Misschien dezelfde rijken als vandaag?
Wij vonden vast wel weer een zin in ons bestaan,
Als het net even anders was gegaan.*

*Voor homoseksuelen streng verboden
Zou er te lezen staan op de cafés.
Wat afweek van de norm, dat zou men doden
Men kocht Mercedessen en B.M.W.'s
Om dan als heersers langs de weg te razen
Dat iedereen hun macht en welvaart zag
En het verzet was werk geweest van de dwazen
En Engeland verarmde met de dag.
Wat zich verrijkte was de haat en rassenwaan,
Als het net even anders was gegaan.*

*We weten allemaal dat Hitler heeft verloren.
We zijn toen van de tirannie gered
Maar zou ik anders ook een lied doen horen?
Een bloed- en bodemlied? Of juist een van verzet?
Zou er in zulke uitzichtloze tijden
Nog iets bestaan als hier en daar een sprank*

*Van moed en hoop, die boeken doet verspreiden
Jan Campert en Van Randwijk, Anne Frank?
Zou dan het goede, schone, ware nog bestaan,
Als het net even anders was gegaan?*

Nederland maakte ineens kennis met Wilmink's werk toen een geroerde Joost Prinszen op de televisie het gedicht *Ali Ben Libi*, over een joodse goochelaar, voordroeg

*Op een lijst van artiesten, in de oorlog vermoord,
staat een naam waarvan ik nog nooit had gehoord,
dus keek ik er met verwondering naar:
Ben Ali Libi. Goochelaar.*

*Met een lach en een smoes en een goocheldoos
en een alibi dat-ie zorgvuldig koos,
scharrelde hij de kost bij elkaar:
Ben Ali Libi, de goochelaar.*

*Toen vonden de vrienden van de Weduwe Rost
dat Nederland nodig moest worden verlost
van het wereldwijd joods-bolsjewistisch gevaar.
Ze bedoelde natuurlijk die goochelaar.*

*Wie zo dikwijls een duif of een bloem had verstopt,
kon zichzelf niet verstoppen, toen er hard werd geklopt.
Er stond al een overvalwagen klaar
voor Ben Ali Libi, de goochelaar*

*In't concentratiekamp heeft hij misschien
zijn aardigste trucs nog wel eens laten zien
met een lach en een smoes, een misleidend gebaar,
Ben Ali Libi, de goochelaar.*

*En altijd als ik een schreeuwer zie
met een alternatief voor de democratie,
denk ik: jouw paradijs, hoe veel ruimte is daar
voor Ben Ali Libi, de goochelaar?*

*Voor Ben Ali Libi, de kleine schlemiel,
hij ruste in vrede, God hebbe zijn ziel.*

Opmerkelijk bij zo'n talent tot beeldend vermogen en stijlbeheersing, maar tegelijk illustratief voor dat vermogen, is dat zijn naar mijn smaak mooiste tekst welgeteld niet meer dan drie regels omvat. Maar die drie regels bieden wel een van de mooiste en krachtigste beelden uit de Nederlandse liedkunst: *Den Haag, de weduwe van Indië ben jij*. Toegegeven, daaraan vooraf gaan vier regels die enigszins een context vormen, en de parlandogedeelten zijn geschreven door Wieteke van Dort, die het nummer als de Indische Tante Lien bekend maakte in haar televisieprogramma "De Late Late Lien-show". Maar het blijft voor mij het schoolvoorbeeld van poëtische zeggingskracht, dat de in Enschede geboren en gestorven Willem Wilmink, die altijd in hart en nieren Tukker is gebleven, de Indische kant van Den Haag zo volmaakt in zo weinig woorden heeft kunnen treffen.

Arm Den Haag

*Arm Den Haag, dat is toch erg, dat jij maar niet vergeten kan
De klank van krontjong en van gamelan
In het Indisch restaurant gonst het gesprek van alle kant:
Tempo doeloe, tempo doeloe in dat verre, verre land*

*Ach kassian, het is voorbij
Kassian, het is voorbij
Den Haag, Den Haag, de weduwe van Indië ben jij*

*We kunnen hier heus wel Indisch eten thuis klaarmaken
Sambal goreng telur, lontong, tahoe pedis
Alleen, de burens hebben het niet zo graag
En we kunnen hier ook heus wel tropische planten kopen
Zoals bijvoorbeeld kembang sepatoe*

*Dat noemen ze hier hibiscus. Hibiscus!
En allerlei varens: canna's, gerbera's, orchideeën
Maar het staat hier in de huiskamer toch heel anders
Dan daar in de vrije natuur, ja
Trouwens, ze gaan allemaal dood bij de kachel*

Ach kassian, het is voorbij

Kassian, het is voorbij

Den Haag, Den Haag, de weduwe van Indië ben jij

En weet u, ik heb thuis zo'n groot schilderij hangen.

Dat verbeeldt natuurlijk Indië, ja

Adoe, beeldig, beeldig

Mooie groene sawa's, klapperbomen

Links een karbouw met zo'n kleine katjong op z'n rug, ja

En rechts een pahman met zeven van die leuke kleine bebeks achter zich aan

Maar weet u, het schilderij, het krijgt hier geen licht genoeg

Weet u wat nog meer?

Meneer Le Clerque-Zubli, hij komt ook nooit meer langs

Ach kassian, het is voorbij

Kassian, het is voorbij

Den Haag, Den Haag, de weduwe van Indië ben jij

Zo perfect zie je het maar zelden.

—

Robert-Henk Zuidinga (1949) studeerde Nederlandse en Engelse Moderne Letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam. Hij schrijft over literatuur, taal- en bij uitzondering - over film.

De ondergewaardeerde Willem Willink is gepubliceerd in *Dit staat er III*, Bijnamen en nederlied - buitenlied en film. Haarlem 2019. ISBN 9789492563637
Eerder verschenen *Dit staat er 1. Columns over taal en literatuur*. Haarlem 2016. ISBN 9789492563040 en *Dit staat er II. Artikelen en interviews over literatuur*. Haarlem 2017. ISBN 9789492563248

De drie delen *Dit staat er* bevatten de, volgens zijn eigen omschrijving, journalistieke nalatenschap van Zuidinga. De boeken zijn in eigen beheer uitgegeven. Belangstelling? Stuur een berichtje naar info@rozenbergquarterly.com - wij sturen uw bericht door naar de auteur.